

קוים לדמותו של ה"נודניק" השכונתי

Category: במדבר, פנחס

אדם שלא הזמן למסיבה והתעקש להישאר בה למרות שהתבקש לעזוב נשמע כמו נודניק טרחן, אבל בגלל חוסר הכבוד אליו נחרב בית המקדש. על האנשים שנמצאים בשולי החברה.

אורח בלתי רצוי

הנושא של החלפת שבויים בישראל עומד בישראל על הפרק כל הזמן, ישראל מחזירה לפעמים מחבלים חיים רבים תמורת גופות של חיילים. תופעה זו מיד מעוררת כל פעם מחדש את הדיון האם זה נכון להחזיר שבויים תמורת כמה גופות של חיילים, או שמא להיפך זהו דבר שמגביר את התיאבון של שונאי ישראל לחטוף עוד חיילים ח"ו.

עם ישראל עמד מאז ומעולם בפני הכרעות קשות, שהיה קושי עצום לדעת מהו הדבר הנכון והראוי לעשות. אנו עומדים כעת ב"שלושת השבועות" שבהם מתאבלים על חורבן בית המקדש.

ישנו סיפור תלמודי מפורסם שקשור לחורבן: הגמרא במסכת גיטין (נה, ב) מספרת ש"על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים". מסופר על יהודי עשיר בירושלים שעשה "דינר" מפואר, הוא נתן למזכיר שלו רשימה של אורחים שברצונו להזמין למסיבה, ובין המוזמנים היה אדם בשם "קמצא". המזכיר שהיה עסוק מאוד בעבודתו להזמין את כל חשובי העדה, טעה ובמקומו הוא הזמין אדם בשם "בר קמצא" שזהו שם מאוד דומה. הבעיה היתה ש"בר קמצא" היה מסוכסך עם העשיר שערך את המסיבה.

כשבר קמצא הזמן למסיבה מילאה השמחה את לבו, הוא סבר לתומו שהנה העשיר הזה מעוניין להשלים איתו ולהתחיל דף חדש. כשכולו נרגש, הוא הופיע במסיבה והתיישב ליד אחד השולחנות. והנה נכנס לאולם המארח חתן המסיבה, הוא עובר משולחן לשולחן ומברך את כל האורחים והמוזמנים, ולפתע הוא רואה את שונאו משכבר הימים בר קמצא יושב בסעודה! המארח המרוגז פנה אליו ואמר לו: "הלא אתה שונאי מה אתה עושה כאן, קום צא!", החזיר לו בר קמצא: היות שכבר באתי ואני נמצא כאן, נא תרשה לי להשאר ואשלם לך את העלות של הסעודה שלי. אולם המארח לא הסכים לכך.

בר קמצא התבייש מאוד והציע למארח לשלם את העלות של חצי מכל הסעודה, העיקר שלא יבייש אותו, ושוב המארח לא מסכים לכך ומבקש ממנו לעזוב את המקום. בלית ברירה, בר קמצא הלך יותר רחוק והציע לשלם את ההוצאות של כל הסעודה כולה. גם לזה המארח לא הסכים, ולבסוף המארח "לקחו בידו והעמידו והוציאו", פשוט זרק אותו החוצה קבל עם ועדה.

חכמי ישראל וכל חשובי ירושלים ישבו בסעודה ושתקו, אף אחד לא קם ומחה, אף אחד לא אמר

מילה על מעשיו של המארח. ממשיכה הגמרא ואומרת: אמר בר קמצא "הואיל וישבו חכמים בסעודה וראו את המעשה ולא מחו משמע שנח להם בזה, אלך ואלשין עליהם בפני הקיסר".

דיון גורלי

בר קמצא ברוב כעסו החליט להתנקם בכל עם ישראל. "הלך בר קמצא לקיסר ואמר לו מרדו בך היהודים" מתפתח כעת מרד נגדך בירושלים! שואל אותו הקיסר: מהי ההוכחה? מאיפה אתה יודע? השיב לו בר קמצא: "שלח להם קרבן וראה אם יקריבו אותו, הלך שלח בידו עגל בן שלש". בדרך לירושלים הטיל בר קמצא מום בקרבן. על פי ההלכה מותר להקריב בבית המקדש רק בהמה שאין בה מום, בר קמצא הטיל אפוא מום קטן מאוד בעינו של העגל, שאנשים רגילים לא מחשיבים את זה למום כלל, והביא את הקרבן לירושלים.

כמובן שנוצר דיון שלם בירושלים, כיצד ראוי לנהוג במקרה הזה; חכמים טענו שצריך להקריב את הקרבן "משום שלום מלכות". אמנם במקרה רגיל אסור להקריב כזה קרבן, אולם פה הסיטואציה הזאת יכולה להידרדר למצב של פיקוח נפש, שכן מי יודע כיצד יגיב הקיסר אם הוא ישמע שלא הקריבו את הקרבן שהוא שלח.

היה שם תלמיד-חכם אחד ושמו זכריה בן אבקולס ² כנראה שהוא היה מזקני העדה שכולם רחשו כלפיו כבוד רב ³ הוא התערב בדיון ואמר שאסור להקריב את הקרבן כי אז "יאמרו בעלי מומים קרבים לגבי המזבח", אנשים יאמרו שבבית המקדש התחילו להקריב גם קרבנות בעלי מום, ויהיה חילול ה'.

היו חכמים שהציעו הצעה אחרת כדי לפטור את הבעיה: הפחד הרי היה שבר קמצא ילך וילשין לקיסר שלא הקריבו את הקרבן שהוא שלח. ביהדות יש מושג שנקרא "מוסר", אם יש אדם שיודעים שהוא מלשין על אחיו היהודים באוזני השלטונות [ומדובר בממשלה שעוינת ליהודים], הרי בזה שהוא מלשין הוא מעמיד אותם בסכנה מוחשית, כי ברגע שיהודי נופל לידיים של ממשלה כזאת הוא מחוסל, כי לית דין ולית דיין.

במקרה כזה ההלכה פוסקת שה'מוסר' הזה חל עליו דין של רודף ומותר להרוג אותו בלי שום חקירות ודרישות. כמו שהרמב"ם כותב בהלכות חובל ומזיק (פ"ח ה"י): "מותר להרוג המוסר בכל מקום ואפילו בזמן הזה . . מצוה להרגו וכל הקודם להרגו זכה".

היו אם כן חכמים שחשבו שיש להרוג את בר קמצא כדי שלא ידווח לקיסר על אי הקרבת הקרבן בבית המקדש. אמר להם ר' זכריה הנזכר: "יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג!" יאמרו שכל מי שעושה מום בקרבן הורגים אותו, ולפיכך הוא לא הרשה שיהרגו את בר קמצא. לפועל שמעו בקולו של ר' זכריה, לא הקריבו את הקרבן, ואף לא הרגו את בר קמצא, והוא הלך והלשין ומזה נגרם חורבן בית המקדש.

מסיימת הגמרא ואומרת: "אמר רבי יוחנן ענוותנותו של זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו".

ענווה שאינה במקומה

את הסיפור הזה כולם מכירים, אבל תגובתו של רבי יוחנן לכל הסיפור לא מובנת כלל. ראשית, מה היא "ענוותנותו" של ר' זכריה בסיפור הזה? איזו ענווה יש כאן? להיפך, הרי הוא עמד על שלו בכל התוקף ולא הרשה שיעשו נגד ההלכה ויקריבו בעל מוס על המזבח? היה לכאורה יותר מתאים לומר "קנאותו של ר' זכריה"?!
?

הדבר השני שלא מובן, והוא העיקר, האם ראוי להאשים את כל החורבן והגלות על ראשו של רבי זכריה? הוא הרי הופיע רק בסוף הסיפור! מה רוצים ממנו, הוא לא גרם לזה שבר קמצא יתרגז וילשין, הוא בסך הכל היה אדם מחמיר במצות! שמא אפשר לומר שבמדה מועטת הוא גרם לחורבן, אבל להפיל עליו את כל התיק? זה חסר פרופורציה. הרי החכמים בעצמם אומרים שחורבן בית שני נגרם בגלל שנאת חינוס, אם כן מפני מה מאשימים את רבי זכריה בכל הצרות של העם היהודי?

ישנו מדרש מעניין מאוד ששופך אור על כל הפרשה: המדרש באיכה רבתי ד' מוסיף פרט משמעותי מאד בסיפור: "והיה שם ר' זכריה בן אבקולס והיתה סיפק בידו למחות ולא מיחה". החכם העיקרי והבולט שהיה שם באותה מסיבה היה זכריה בין אבקולס, והיה בידו למחות והוא לא מיחה!

עכשיו מובן על מה מדבר רבי יוחנן: "הענווה של זכריה", העובדה שהוא לא קם למחות במסיבה כאשר גירשו את בר קמצא בבושת פנים? היא זו שהחריבה את בית המקדש וגרמה לגלות האיומה, הוא זה שגרם לבר קמצא ללכת להלשין. בבית המקדש הוא ידע היטב לשמור בקנאות ולעמוד בגבורה שלא יעשו דבר נגד ההלכה, אבל במסיבה אצל העשיר, בצוותא עם כל עשירי ירושלים, שם לפתע הוא הפך ל"עניו".

בואו ננסה להבין מי היה בר קמצא: אילו היה חי בימינו הוא היה מוגדר כ"נודניק" וטרחן, שהרי מי בא למסיבה כאשר לא רוצים אותו שם, וכשאומרים לו לעזוב הוא עוד מתווכח? כל אדם נורמלי מן השורה, כשרק נדמה לו שהוא לא רצוי במסיבה מסוימת, הוא מיד עוזב את המקום, רק נודניק בטבעו נשאר לרקוד על העצבים אפילו כאשר רמזו לו עשר פעמים שהוא לא רצוי.

בנוסף לכך אף אחד לא התערב לטובתו. אתם יודעים מדוע? שכן אף אחד לא רצה אותו בשולחן שלו. בכל מסיבה שבה מושיבים אנשים לפי רשימה שהכינו מראש, כל אחד דואג שרק לא יושיבו את הנודניק הזה בשולחן שלו.

לאהוב כל יהודי

עם ישראל לצערנו הוא טיפוס ה"נודניק" השכונתי. שום עם ושום מדינה לא רוצה אותנו בשולחן שלהם, במשך ההיסטוריה כמעט שום מדינה לא רצתה להכניס אותנו לשטחה, וגם היום כמעט אף אחד לא רוצה להגן על ישראל ולעמוד לימינה.

יש לנו כאן בבית הכנסת יהודי שכל פעם לפני מסיבה גדולה וחשובה, הוא מבקש: אנא תושיב לידי את אותנו נודניק שאף אחד לא מעוניין לשבת בשולחן שלו, זה בסדר אני אשמח לשבת לידו!

היהדות מאמינה במידה כנגד מידה, בואו נדאג להושיב את "הנודניק" לדינו, ואז גם הקב"ה ידאג שהעולם ישמח לדאוג ל"נודניק", לעם ישראל ולארץ ישראל, עדי נזכה לקיום היעוד של "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך".